

Etapovitá obnova pietního areálu Larischovy vily v Pardubicích v roce 2022 významně pokročila

Ivana Panochová

Objekt Larischovy vily v Pardubicích-Pardubičkách se vlivem dlouhodobé neúdržby a nevyužívání nacházel do roku 2018 v havarijním stavu. Silně zanedbaný stavebně technický stav se podepsal zejména na konstrukcích věže, stropy druhého a třetího patra byly promáčené, místy propadlé a napadené plísní, také dřevěná podlaha velkého sálu hlavního objektu vily byla zcela destruována. Materiálově dožívající střechou vily dlouhodobě zatékalo a temné suterénní prostory, v jejichž genu loci se koncentrují pietní hodnoty spjaté s historií druhé světové války, byly zavlhlé a jejich zdvo a podlahy poškozené. Novodobé utilitární úpravy 20. století částečně degradovaly architektonické hodnoty stavby. V průběhu prvorepublikových a zejména poválečných způsobů užívání stavby (před válkou zde sídlilo vojenské jezdecké učiliště, po válce vilu využívala firma Tesla a její průmyslový nástupce Foxconn jako administrativní budovu) došlo k nevhodným výměnám okenních výplní, změnám vnitřních dispozic utilitárními dřevěnými přepážkami místností v přízemí, z některých historických dveří během času zčásti zmizela ozdobná kování, zdobná nástěnná výmalba v interiérech byla zabitena, fládrované dveře přetřeny, fasády hlavní obytné části vily byly pohlceny neudržovaným břečtanem a přilehlý areál s parkem zpustl.

Poté, co vilu do svého vlastnictví v roce 2015 získala Československá obec legionářská, začali noví vlastníci drobnými údržbovými kroky a rozsáhlou projektovou přípravou chystat rekonstrukci vily a celého přilehlého areálu s parkovou úpravou. V rámci předprojektové přípravy byl v roce 2015 vypracován stavebněhistorický průzkum objektu (autoři stavební historici Bohdan Šeda, František Radek Václavík). V roce 2019 byla Larischova vila na základě úsilí vlastníků prohlášena národní kulturní památkou a ve stejném roce započaly práce na obnově zanedbané stavby. Vzhledem k rozsahu prací a jejich finanční náročnosti probíhá obnova etapovitě za přispění dotačních programů z různých veřejných rozpočtů, tahounem prací je zejména Program zachrany architektonického dědictví Ministerstva kultury, přispívá též město Pardubice či Pardubický kraj. Autorem architektonického návrhu obnovy vily a ideové koncepce jejího budoucího kulturně vzdělávacího využití je pražský architekt Lukáš Hudák a jeho ateliér HUDAK, projektovou dokumentaci po etapách zpracovává projektant Dalibor Stejskal s pražským architektonickým studiem Karlínblok.

Pietní místo, pro nás spjaté především s neblahými událostmi druhé světové války, bylo původně honosným venkovským aristokratickým sídlem. To si v letech 1885–1887 nechal postavit v romantickém historizujícím stylu, podle plánů východočeského architekta Františka Schmoranze st., rakouský šlechtic, příslušník rodu průmyslníků a slezských uhlobaronů, Jiří Larisch-Mönnich. V období tzv. Protektorátu Čechy a Morava po atentátu na říšského protektora R. Heydricha byli v Larischově vile, jejíž sklepy se proměnily na vězení nacistické policie, vyslýcháni spolupracovníci výsadkářů ze skupiny Silver A i obyvatelé Ležáků. Nedaleká střelnice, která zde vznikla v prvorepublikovém období (dnešní pietní místo Zámeček s moderní budovou muzea vestavěnou pod úroveň terénu), byla místem poprav civilistů a odbojářů vězněných v Larischově vile. Za heydrichiády bylo v Larischově vile před popravou dislokováno a následně popraveno v období od 3. 6. do 9. 7. 1942 celkem 194 lidí (údaje dle výzkumů historika Vojtěcha Kyncla jsou působivě prezentovány v nové muzejní expozici na pietním místě Zámeček, jehož rekonstrukce byla dokončena v roce 2021).

Larischova vila byla v průběhu dějin místem aristokratických kratochvílí v luxurně zdobených interiérech i místem smrtelného utrpení v době druhé světové války a při obnovování objektu se této dichotomii nelze vyhnout, z památkového hlediska se snažíme všechny významové polohy přiblížit v jejich autenticitě. Kromě celonárodní

Obr. 1. Obnovená věž a dvorní fasáda, foto: Milan Křištof, 2022

významných hodnot pietních a historických je budova vily kvalitním příkladem vilové architektury v romantickém historizujícím slohu a dokladem vysokého standardu bydlení šlechticko-podnikatelské vrstvy na sklonku 19. století se zachovalým hmotovým a dispozičním řešením, dochovaným členěním vnějšího pláště budovy a částečně i výbavou a uměleckořemeslnou výzdobou interiérů. Interiéry hlavního objektu vily svědčí o luxusu, který navzdory nedochování původního mobiliáře dokládá bohatá štuková neorokoková výzdoba, zdobně vyřezávané dřevěné obklady stěn a dřevěný kazetový strop v jídelně, slavnostní nástupní schodiště s vitrážovým oknem, zdobná nástěnná výmalba místností (zlacené zdi v salónu či florální malby v jídelně), důmyslné konstrukce dřevěných skládacích okenic či krb z umělého mramoru se zlacenými částmi. Až bude obnova tohoto historicky, architektonicky i umělecky významného objektu dokončena, bude vila s přilehlým parkovým areálem sloužit k edukativním, kulturním, pietním a společenským účelům Československé obce legionářské.

Na počátku obnovy, v roce 2019, se práce soustředily na rekonstrukci věže vily, vlastník realizoval obnovu mansardové střechy formou vytvoření materiálové repliky ozdobného střešního tělesa s trojúhelníkovými vikýřky, zděným vyhlídkovým ochozem a dekorativními kovovými prvky. Na konstrukci krovu byla položena střešní krytina z břidlice rozměrově i vzhledově udržující autenticitu dožilých prvků. Pozornost byla věnována detailům střechy a ochozů včetně oplechování a osazení kovové korouhve.

V roce 2020 práce pokračovaly obnovou vápenných hladkých štukových omítkových vrstev na vnějším plášti věže, povrchový barevný nátěr byl určen restaurátorským průzkumem omítkových vrstev a byla zahájena sanace suterénních prostor včetně provedení vnitřních rozvodů inženýrských sítí. Téhož roku bylo podél celého obvodu vily provedeno odvětrání základů stavby formou anglických dvorků, jejichž novodobé prvky v kvalitních materiálech byly designovány architektem záměru. Proběhla též rekonstrukce novodobě zabetonovaného schodiště na dvorním průčelí vily, základy byly obloženy pískovcem s kvalitně tesanými detaily a střídým novotvarem kovaného zábradlí, jehož někdejší podobu archivní vizuální prameny nezachytily.

V roce 2021 se práce přesunuly do střešního pláště hlavní obytné vily, poškozené prvky krovu byly protézovány tradičními tesařskými postupy, bylo položeno nové bednění

Obr. 2. Obnovené suterénní prostory, foto: Ivana Panochová, 2022

a pohledově exponované hlavní části složitě tvarované střechy byly opatřeny šablonou z přírodní břidlice (300 × 300 mm). Části střech s mírným spádem, zejména do vnitřního dvora, byly pokryty hliníkovou falcovanou krytinou v tmavě šedé břidlicové barvě a nové prvky žlabů, svodů a oplechování byly vyklepány z měděného plechu.

Dlouhodobě etapovitě rozplánovaná obnova Larischovy vily v Pardubičkách v roce 2022 znatelně pokročila. V září byla dokončena obnova suterénních prostor, přeskládány byly cihelné podlahy a v rozsáhlém suterénu byly nově instalovány rozvody sítí, citlivě vedené vůči historickému zdivu a respektující atmosféru připomínkového místa. Novotvary (např. litinová otopná tělesa či kované mříže anglických dvorků) architekti volili záměrně designově střídme. Podzemní prostory s neblahou minulostí již nyní slouží edukativním a historickým výstavám, jejichž formou Československá obec legionářská podzemí zpřístupňuje veřejnosti.

V roce 2022 proběhly také podrobné restaurátorské průzkumy nástěnné malířské výzdoby v interiérech sálů a pokojů v přízemí a prvním patře vily, jež objevily doposud skryté detaily. Restaurátory, vlastníka i památkáře překvapila výzdoba přízemního salónu v jižním křídle, jehož stěny byly původně pokryty plátkovým zlatem, zlacený byl i neorokokový krb. Další dílčí průzkumy odhalí, v jakém rozsahu byla výzdoba koncipována, celoplošně zlacený pokojový interiér se v rámci České republiky nachází pouze na Pražském hradě. Restaurátoři vypracovali i průzkum vitrážového okna na slavnostním nástupním schodišti a tuto dřevěnou konstrukci s různobarevnými skleněnými kotouči restaurovali, včetně doplnění chybějících prvků kopiemi.

V roce 2022 započala též nezbytná obnova přilehlého parku, který byl zbaven náletových dřevin. Pro budoucí edukační účely vznikla na rozhraní parkové úpravy a zadního dvora vily terénní úprava s novotvarem zapuštěného stupňovitého miniamfiteátru. Amfiteátr na kapkovitém půdorysu s cihelnými úseky pro posezení vznikl podle návrhu architekta Lukáše Hudáka a bude sloužit veřejnosti a školním skupinám k venkovním edukativním programům.

V následujících letech čeká vilu ještě mnoho práce, v blízké době se předpokládá provedení repasí originálních dřevěných okenních výplní s částečnou výměnou značně poškozených vnějších křidel za repliky (kopie profilací a detailů poutce a klapáček), restaurování poškozené štukové výzdoby, nástěnných maleb a dochovaných dřevěných dekorativních prvků v interiérech (originální dveřní výplně s táflováním, bednění, okenice), opravy trámových konstrukcí podlah a finální úpravy jejich povrchů a v závěrečné fázi pak obnova fasád hlavního objektu vily, ještě donedávna se ztrácejících v záplavě břechtanu.